

BLANDT BOGELSKERE

AF K. F. PLESNER

Dr. phil. K. F. Plesner fortsætter sine samtaler mellem de tre bogelskere. Talen falder paa »maaden at samle« og tre særprægede bogsamlinger — en engelsk og to danske — bliver fremdraget til illustration. — Forfatteren ønsker at fremhæve, at dialogernes personer er opdigtede.

III.

Kenderen står foran en reol og blader i *Taschenbuch für Damen 1798*, originaludgaven af *Hermann und Dorothea*, med det morsomme illumerede kobber. Den gamle herre sætter sig bekvemt til rette i sin lænestol, og Doktoren er ivrigt optaget af at skaffe træk i en modvillig cigar. — De kan nu tro, jeg har ret, siger Den gamle herre, enhver samler må indrømme mig, at selve det at sanke i lade er en lektion i ydmyghed. Jeg har samlet et halvt århundrede, — med gode midler, — er blevet ejer af de fleste bøger, jeg for alvor har ønsket, har gennem bøger skænket min alders ensomhed grøde. Og dog føler jeg mig mindre sikker nu, end da jeg kun hade samlet et årti, ikke blot overfor livet, men også overfor det rent bibliografiske.

— So much to do, so little done, citerer Doktoren.

— Sandheden fremfor alle sandheder i ungdommens stræben, ja; men mere dette, at ligesom man aldrig kan forme sit liv med sikker hånd, helt som man ønsker, således når man heller aldrig som samler den faste afrunding, man i sine bedste øjeblikke drømmer om.

— Jo, når man forstår begrænsningens kunst, indskyder Kenderen.

— Nej, selv ikke da. Den sikreste måde vilde nok være, om man lod tilfældet råde, og indenfor et ikke for snævert område altid erhvervede det helt fuldendte, når det kom frem. Lettest naturligvis indenfor det danske: oplysningstiden, romantiken, realismen — man skulde kun købe dedikationsexemplarer, der er ubeskårne og i det oprindelige omslag. Hvis man fik et par snese år til en sådan samling, vilde helheden komme til at bestå i den ensartet høje standard. Men det vilde rigtignok være den slags bibliofili, der kun samler for bogens skyld som sådan og slet ikke for indholdets — og det vilde jo alligevel ikke tilfredsstille nogen af os.

— Der er nu også mulighed for at samle rent

videnskabeligt, siger Doktoren, helst naturligvis så omfattende som muligt og med store penge, men også mere beskedent på et snævrere felt. Jeg er nylig kommet i forbindelse, af videnskabelige grunde, med en af vore betydeligste samlere. Hans bibliotek er så stort, at han må holde en stor særskilt lejlighed alene til det. Det er på et halvt hundred tusinde numre. Ikke blot ejer han så godt som alt indenfor dansk fra og med Holberg og helst i ganske uberørte eksemplarer, ubeskårne og uindbundne; men han har ganske særlig lagt sig efter „originaltryk“, udsnit af tidsskrifter og blade, julegaver, årbøger og al den slags. Han ejer hver smule, fx. H. C. Andersen har fået offentliggjort her i landet, ejer komplette rækker af Ewald, Wessel, Blicher, Goldschmidt og mange andre. Alle de vigtigere tidsskrifter ejer han i komplette rækker, men desuden har han klippet hele sæt i stykker for at få fuldstændige samlinger af „originaltrykkene“ — der er både *Minerva*, *Skilderiet*, *Flyvende Post* — ja, det vilde være lettere snart at sige, hvad der ikke er. Det er naturligvis den slags, det er nemmest at gøre, når ens interesseområde spænder meget vidt; man går ikke hen og ødelægger en lang tidsskriftrække for at få et enkelt originaltryk af en bestemt forfatter, men gerne for at få en hel samling af mange forskellige.

— Men hvad gør han dog ved alle de småtryk?

— Han lader dem sy ind i en halvstiv, ensfarvet karton og samler dem i store kapsler, der hver kan rumme henved de hundrede småtryk. Det har krævet et vældigt arbejde, først med at gennemgå blade og tidsskrifter på bibliotekerne, så med at finde og købe dem og endelig med at klippe ud og skrive udenpå. Men hans samling har også værd for videnskaben, for bibliografer og litterærhistorikere og burde sådan set aldrig splittes.

— Er det en fagmand, som har samlet på den måde?

— Nej, mærkeligt nok. Det er en praktisk mand, som man siger, en stor forretningsmand; men der

er ikke mange fagmænd, der kan hamle op med ham i bibliografisk viden. — Og hvad han har af næsten enestående pjaser. Fra jødefejden, fra Struensees fald, fra Københavns brand — Reisers fyrgterlige ildebrand salig ihukommelse — —

— Han burde ligesom Thomas J. Wise have udgivet et katalog i flere bind over sit bibliotek, mener Kenderen. Wise's katalog over *The Ashley Library* er jo en af de fornemste og mest eftersøgte bibliografiske håndbøger i England, og det lader til, at Deres samler kunde have gjort vor egen litteratur en lignende tjeneste.

— Det kunde han; men det vilde have været en kostbar fornøjelse, og der er nok ikke så mange, som vilde have vidst ham tilbørlig tak derfor.

Den gamle herre ryster på hovedet: Og vilde der være kommet noget frem, som den kyndige ikke på forhånd ved?

— Ja absolut — Doktoren bliver helt ivrig — både af den ene og den anden slags. Der er næppe nogen anden nulevende, som er virkelig kyndig indenfor *hele* den nyere danske bogavl; og jeg tvivler ikke på, at han ejer ting, som ikke er registreret i nogen af vore håndbøger. Men blot rent bibliofilt er det dog værd at vide, at der ikke kun findes det ene kendte exemplar på det kongelige bibliotek af subscriptionsplanen til *Peder Paars* 1772, men at også han ejer et exemplar — hvor han så har fundet det.

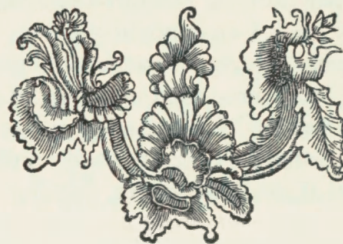
— En sådan samling, indvender Kenderen, er nu alligevel rent videnskabelig i sit anlæg, selvom den øjensynlig rummer sjældne perler, og jeg godt kan lide det her med de ubeskårne. Men nu skal De høre om en samling, jeg var oppe at se på for nogen tid siden. Den fyldte ikke mere end to normale reoler, så jeg kunde næsten opregne det hele; men hvert stykke var i virkeligheden enestående, så jeg ved snart ikke, hvor jeg skal begynde. Det er en ældre herre, som hele sit liv har måttet leve på almindelig embedsmandsgage; men han har været kræsen, meget kræsen — og det er nu betingelsen for at skabe en virkelig samling. Nå, men hvad skal jeg nævne? Har Deres samler Andersens Eventyr?

— *Nye Eventyr og Historier* i et af de tre eksemplarer på stort papir og de tre første hefter fra 35 til 37 i anden udgave.

— Ja, anden udgave har min også, men uden alle sex i første, købt for adskillige år siden

B R E V E.

SORÖZ, trykt hos JONAS LINDGREN, det
Ridderlige Academies Bogtrykker.

Titelside af Sneedorffs „Breve“ ca. $\frac{3}{4}$ af originalens størrelse.

for en rimelig penge. Og desuden meget andet Andersen, bl. a. henvend en snes bind med dedikation. Eller skal vi tage det fra en ende af? En del gode Holberg: *Peder Paars* i udgaven fra 1728, hvor det meste af oplaget brændte; anden udgave af *Danmarks Riges Historie* på stort papir, vistnok den eneste af sine bøger den gamle baron tillod sig en slig luksus med — og så blev det endda ved de to første bind, da han døde inden det sidste udkom. Sneedorffs *Breve* 1759 ejer han i det herligste store, snehvide eksemplar på skrivepapir i samtidigt heftbind. Mest indtaget tror jeg nu jeg var i Oehlschlægers *Digte* 1803, ubeskåret, i det oprindelige marmorerede omslag, med trykt rygplakat — det har jeg aldrig set før. Men næsten ligeså pragtfuld var en *Adam Homo*, også ubeskåret, med det grønne omslag, i tre moderne halvbind — det er der vist heller ingen af Dem, som har set? De andre ryster begge på hovedet, og Doktoren siger opgivende:

— Men hvordan har en sletlønnet embedsmand kunnet få råd til det? Det kan jeg ikke begribe.

— Tæft, min kære, svarer Kenderen. I det slægtled kunde man endnu nå meget, når man blot hade den rette tæft. *Digte 1803* har han købt før krigen i Hamburg eller Altona — gammelt dansk kulturcentrum, ved De — for den umådelige sum af — 75 pfennig.

Der går et suk af skuffelse, spænding, beklagelse gennem det lille selskab. Man nipper til whiskyen, til Den gamle herre begynder:

— I er så højbibliofile iaften, at en anden en slet ikke kan være med. Nu skal De høre om en bog, jeg lige har købt — den har også en slags videnskabelig interesse. Det er en engelsk samler, som har kastet sig over sørøverlitteratur. Han har selv måttet finde frem, hvad der er, og har for et par år siden udgivet en øjensynlig hårdt tiltrængt og meget omfattende bibliografi over alverdens sørøverlitteratur. Derpå fortsatte han med en biografi af den berømte og berygtede Benjamin Kidd, som antagelig har givet sig af med det ædle håndværk i sin ungdom, men senere blev en velhavende købmand i Boston. Her blev han arresteret for sørøveri, ført til England, forhørt, dømt og hængt i 1701. Men nu viser det sig, at hele sagen mod ham efter al sandsynlighed har været en justitsforbrydelse, England så sig tvunget til for at tilfredsstille en eller anden barbarisk stat, der hade klaget og krævede et offer. Meget interessant, ikke? Og hør så det bedste: Kidds moderne forsvarer har ikke indskrænket sig til at samle bøger, men også lejlighedsvis erhvervet genstande, som har tilhørt salig hedenfarne sørøvere, bl. a. fire gamle skibskister med Ben's forbogstaver og årstal. Ved at undersøge dem nøje fandt han i *hver af dem* i et skjult rum et kort over en lille ø, med angivelse af et skatte-skjul, eller rettere flere, for det lader til, at Ben af frygt for opdagelse har fordelt sit bytte på flere steder. Det morsomme er, at man ikke efter noget enkelt af kortene vilde være i stand til at finde skatteøen, men sammenlagt giver de al ønskelig oplysning. Ejeren vil nu udruste en expedition og se, om der skulde være noget tilbage efter de halvtrediehundrede års forløb.

Sig så ikke, at vor tid er blottet for romantik; det lyder som en spændende roman, men sandt er det — her kan De selv se bogen. Nu er jeg blot spændt på engang at høre om resultatet.

Den gamle herre tager fra en bogstabel ved siden af sig Harold T. Wilkins' bog om *Captain Kidd and his Skeleton Island* og rækker den hen til de andre, som interesseret blader i den og kikker på de morsomme kort, der minder om Stevenson's *Treasure Island*. Da de har siddet lidt, siger Kenderen.

— Jeg har tit tænkt over, hvor traditionel den danske bibliofili egentlig er. Vi samler allesammen på vor egen ældre litteratur, fra Anders Sørensen Vedel over Holberg-tiden og den såkaldte guldalder til Drachmann, Bang og Stuckenberg. Enkelte lægger hovedvægten på topografi eller personalhistorie — og dermed er vist egentlig alt sagt.

— For så vidt som et videnskabeligt fagbibliotek jo kun sjældent har bibliofil interesse og forresten også sådan set er en skidt pengeanbringelse, bemærker Doktoren.

— Tjah, bøger som spekulation, siger Den gamle herre, det tror jeg nu ikke meget på. Sommetider kan man være heldig og finde noget billigt, og det almindelige prislag er rigtignok også steget svært i min tid. Men i det store hele skal man vist være tilfreds, om man engang kan få sine penge ind igen. Som helhed står en bogs bibliofili attråværdighed og dens brugsværd i omvendt forhold. *Astræa Sjungekor* skal jeg nok tjene på — men jeg har ikke læst meget i den; en håndbog, jeg har brugt daglig i tredive år, kan derimod ikke indbringe stort. Og det er der jo også en vis retfærdighed i.

— Men vore samlere måtte nu alligevel kunne udfolde noget større fantasi, blir Kenderen ved. Hvorfor stadig samle Ewald og Oehlenschläger? Stoffet er så gennemarbejdet. Der kunde gores noget værdifuldere ud af fx. illustrerede bøger. Hvem ved på stående fod, hvad Lode eller Meno Haas har illustreret? Eller så betydelige nyere kunstnere som Carl Thomsen, Anton Hansen og Ernst Hansen? I udlandet er der adskillige, som samler på illustrerede naturhistoriske værker, og der kunde vi også godt være med herhjemme, fra *Flora Danica* til Lehn Schiøler. Der var såmænd æmner nok; hvad siger De til danske poetiske oversættelser; de hel- eller halvglemte småpoeter fra Oehlenschlägers tid — en Jens Smith, en Mathias Winther, meget af det findes i de morsomme og kønne lommebøger og nytårgaver; eller rædselsromanerne fra samme tid, Laurids Kruuse, Jo-

hannes Wildt og hvad leverandørerne ellers hedder. Man kunde blive ved: både i Tyskland og Island har jeg truffet folk, der samlede på doktor-disputater, skoleprogrammer, auktionskataloger — der måtte da også være noget at gøre for folk med energi og fantasi; for slet ikke at tale om en historisk anlagt samling af danske bogbind.

— Naturligvis er der masser af muligheder, afbryder Doktoren ham; men De har ikke ret i, at vore klassikere er blot tilnærmelsesvis gennemforsket i bibliografisk henseende. Der er det englænderne kalder *points*, og hvorom Iolo Williams siger, at enhver intelligent person ved omhyggeligt at studere blot en forholdsvis lille bogsamling kan opdage dem i massevis. Det er fx. ikke ualmindeligt med *cancelled leaves*, omtrykte blade, endda titelblade, i den ældre litteratur. Undertiden kan der gøres virkelige nyfund med subskriptionsindbydelser, avertissementer og den slags til oplysning af et enkelt værks historie. Vi talte engang om tryk på forskelligt papir, sommetider endda i forskelligt format. Hvor mange ved monstro, at Heiberg flotted sig med aftræk på godt papir af flere af sine ting, men at Hertz vist aldrig har tilladt sig den slags? Eller at anden udgave af fru Gyllembourgs skrifter findes på svært papir? Og Poul Møllers skrifter endda „på blåt papir“? Og der kan være forskel mellem *editions* og *issues*. Ting som altsammen kræver beskrivelse, muligvis forklaring i bibliografiske værker — —

— Som Ehrencron-Müllers Holberg, Den gamle herre rakte hen og tog et bind af den ud af stabelen på bordet, det kalder jeg et solit og fornemt arbejde.

— Mønstergyldigt! stemmede Kenderen i, vi skulde blot have flere af den slags — — H. C. Andersen først og fremmest.

— Ja, og måske nok med lidt mere henblik på det bibliofile. Jeg vilde gerne haft størrelseangivelse, ialfald hvor der kendes ubeskårne eksemplarer. Og illustrationer burde der jo også have været råd til.

— Ja, sådan går det altid, sagde Den gamle herre; mere vil have mere. Af bare taknemmelighed kræver vi nu en hel række sådanne standardværker — à la Thomas J. Wise. Jeg gik nylig min Goldschmidt-samling igennem og savnede ethvert hjælpemiddel.

— Doktoren smiler: Ja, ikke blot det rent prak-

tiske bliver man ladet i stikken med; men der er stadig disse points, som så få har haft øje for. Vi kender de to udgaver af *Digte 1803*; men mon der er nogen, som ved, at der fx. er to udgaver med samme udgivelsesår af Baggesens *Erik Eiegod*? De ligner hinanden på et hår og kan egentlig kun skælnes ved en række trykfejl, fx. at der på titelbladet af den vistnok første udgave står *Tryht* i stedet for *Trykt*. Og hvordan er det med de to udgaver af Philedors *Don Pedro af Granada*? Den fra 1724, på 70 sider, er uhyre sjælden; men 1756-udgaven på 58 sider, udgives ofte for originalen. Og hvem, der kan have trykt dem, har man vist aldrig undersøgt. Næh, den slags problemer har vore bibliofiler ikke just været hægne efter at gå i lag med.

Der blir atter en tids tavshed. Den gamle herre smiler drømmende, Doktoren blander sig en ny whisky, og Kenderen står og roder i en stabel bøger ved et sidebord. Pludselig hører de andre ham udbryde:

— Sikke noget infamt svineri.

Han kommer hen til dem og holder i to fingre en bog:

— Vil De se her! Et stempel, blåt og væmmeligt, på indersiden af bindet — oven i købet med stand, titel og bopæl — det er utilstedeligt. Men at han også har knaldet det modbydelige udslet her forneden på titelbladet, det er jo ligefrem en forbrydelse.

— Ja, bogen er ødelagt, indrømmer Den gamle herre; men jeg *skulde* bruge den. Nu kan den ikke engang frelses ved, at jeg sætter mit exlibris i.

— Exlibris er forresten også ved at komme i vanry blandt rigtig kræsne bibliofiler, forsikrer Kenderen.

— Men navn er dog værre, siger Den gamle herre. Jeg har engang set et eksemplar af Aarestrups *Digte*, hvor Chr. Winther har skrevet sit navn på et hvidt blad foran; men så har siden en ganske ligegyldig herre malet sit på selve titelbladet.

— Hvad siger De om et exlibris, spør Doktoren, som en engelsk dame hade, hvorpå der blot smukt prentet stod: *This book has been stolen from Lady Dorothy Nevill*. Det var drastisk, men hun forsikrede selv, at det viste sig praktisk.

— Så vilde jeg nu alligevel foretrække mit eget. Der står blot: *Kenderens Bogsamling* — med smukt

tryk på smukt papir. Det er kønt, praktisk og fordringsløst. Men forresten undrer det mig, at moderne typografi og reklametegning ikke har fået øje på de muligheder, der ligger i dette lille bogejermærke. Mit er så jævnt og ligetil, og jeg ønsker det ikke anderledes; men hvad kunde der ikke udrettes med nogle rette linjer og nogle cirkelbuer, dristige, men klare bogstaver — noget på een gang diskret og karakterfuldt, som det lyser imod os fra en moderne storbys mure og vinduer.

— Efter min mening bør et exlibris nu helt erstatte et navn, siger Den gamle herre, helst et våbenmærke, men ellers en tegning, som virkelig siger noget om sin ejermænd.

— Det gir jeg Dem aldeles ikke ret i, svarer Doktoren, det fører så let over i den forlorne symbolik. Fuldt navn er for mig det vigtigste ved et exlibris. Er en bog meget sjælden og kostbar, gør man måske endda bedst i at spare ethvert ejermærke. Overfor disse virkelig uerstattelige bogskatte er vi jo dog blot vogtere og opbevarere et kort spand af år. Kun hvis den i forvejen bærer en række navne, som belyser dens proveniens, kan man føje sit eget til, så historien bliver ført videre.

— Nå ja, så store skatte ejer vi rigtignok ikke så mange af, Den gamle herre smiler resigneret; men hvad vil De gøre ved den mere almindelige bog?

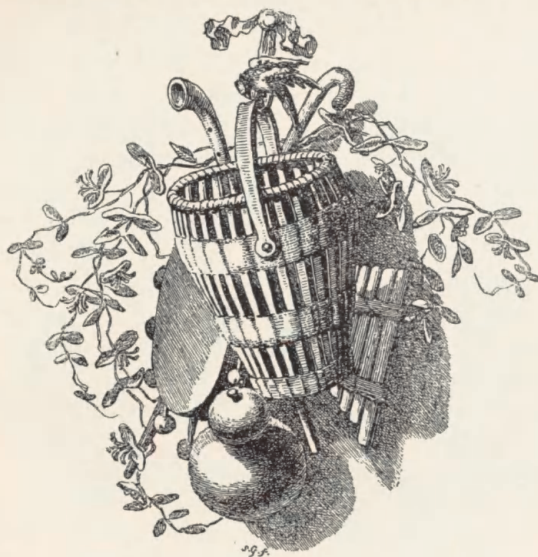
— Aldrig sætte mærke af nogen art i en bog, jeg ikke er sikker på at ville beholde i min samling. Som helhed sætte mit exlibris i. Og i den nyudkomne bog, som jeg vælger blandt sæsonens tallose og ialfald foreløbig ikke vil ofre bind på, dér vil jeg skrive mit navn, enten indvendig på omslaget eller nederst på smudstitlen — aldrig på titelbladet. Jeg ved godt, at mit navnetræk ikke i sig selv øger en bogs værd; men det er dog muligt, at en samler om en del år godt vil kunne lide at se, at jeg har valgt den bog og sat pris på den.

— Nej, siger Kenderen, jeg vilde nu aldrig skrive mit navn i en bog — selvom jeg naturligvis godt kan se, at den også på den måde får en slags historie. Så vil jeg hellere give mine få bøger værd på anden måde, spække dem, *truffer* som franskmændene kalder det —

— Nå, De ynder Grangerisering, indskyder Doktoren.

— Ikke når det svulmer op til det meningsløse, som hos Hans Bastholm, hvis kuriøse livsværk vi

stadig kan more os over i Sorø akademis mønsterbibliotek; men et brev fra forfatteren, helst om selve den pågældende bog, et par trykte anmeldelser, et hvidt blad bagi med udklip af kataloger, så man kan følge stigen og fald i prisen — den slags

Vignet (Radering) fra Salomon Gessners *Schriften* Bd. 1. S. 57 Zürich 1771. (Omtrent originalens størrelse).

gør min enkelte bog personlig, til noget af et unikum på sin vis.

Den gamle herre tager en bog fra en reol:

— Her skal De se, hvad jeg har gjort med blot et enkelt par af mine bøger: bagi har jeg klæbet et hvidt blad og skrevet bogens historie — som et lille bidrag til mit eget livs historie. Denne her pragtudgave af Gessners *Idyller* fra 1777, med hans egne kobberstik, har jeg fået af en kær ven, som hade ladet den oprindelige karton flå af og sat et rædselsfuldt moderne halvbind om. Så gav jeg den ind til min bogbinder og lod ham gøre en ny kartonnage i tidens stil, så den dog nu præsenterer sig ganske pænt.

Kenderen får bogen og beundrer Gessners stemningsfulde og fine tegninger, mens Doktoren fortæller:

— Ja, jeg arvede engang Scheffners berygtede, men sjældne og temmelig kostbare *Natürlichkeiten der sinnlichen und empfindsamen Liebe* fra 1798 efter en ældre fagfælle, som med fin pen har øvet tekstkritik i marginen. Biblio-filt er det jo nok en forringelse af bogens værdi; men for mig, som kendte hans ar-